

**TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN TOIMINTAOHJELMA KUNTIEN
VELVOTTEIDEN VÄHENTÄMISEKSI**

Kuluttajaturvallisuuslaki

Kuluttajapalveluiden valvonta on kuntien lakisääteinen tehtävä. Kuluttajapalveluiden turvallisuuden valvontaan käytetään kunnissa vuosittain noin 20 henkilötyövuotta. Resurssin niukkuuden lisäksi ongelmana on se, että työpanos jakaantuu noin 280 eri terveystarkastajalle. Tämän vuoksi valvojille ei nykyisin kerry tarpeellista osaamista ja kokemusta.

Hallitusohjelmakirjauksen ja kuluttajapoliittiseen ohjelmaan perustuvan kirjauksen mukaisesti on selvitetty selvitysmiestyönä kuluttajaturvallisuusvalvonnan paikallistason valvonnan järjestämistä. Selvitysmies luovutti raporttinsa TEM:lle 9.1.2013. Työssä on kuultu laajasti eri tahoja. Selvitys on luettavissa työ- ja elinkeinoministeriön verkkosivuilla osoitteessa www.tem.fi/julkaisut.

Selvitysmies esitti, että seurataan nykyisten, aiempaa suurempien ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköiden toiminnan tuloksellisuuden kehittymistä lähivuosina saatavien kokemusten perusteella ja tämän perusteella arvioidaan, miten on tarkoituksenmukaista edetä. Kuluttajaturvallisuusvalvonta on osa ympäristöterveydenhuollon kokonaisuutta, jossa valvontatehtävät ovat kunnilla. Kunnissa on vuoden 2012 loppuun mennessä muodostettu aiempaa suurempia ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköitä, mistä odotetaan aiheutuvan hyötyjä valvonnan järjestämisen kannalta. Selvityksessä esitetään myös, että jos aiempaa suuremmat valvontayksiköt osoittautuvat toimivaksi malliksi, kuluttajapalveluiden turvallisuusvalvonnan ohjauksen organisointia keskusvirastotasolla kehitettäisiin siirtämällä ohjaustehtävä Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesilta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviralle.

Jos myönteistä kehitystä valvonnassa ei tapahdu, tulisi selvitysmiehen mukaan kuluttajaturvallisuusvalvonta valtiollistaa ja keskittää aluehallintovirastoihin tai Tukeisiin (samaan tapaan kuin on tarkoitus kemikaalilain kokonaisuudistukseen liittyen siirtää valvonta kunnista Tukeisiin). Ministeriö järjesti raportista keväällä 2013 laajan lausuntokierroksen. Lausunnoista ollaan parhaillaan laatimassa lausuntoyhteenvetoa, jonka perusteella harkitaan jatkotoimenpiteitä.

Em. vuoksi työ- ja elinkeinoministeriö ei tässä vaiheessa esitä velvoitteiden vähentämistä tai tehtävän siirtämistä kunnilta jollekin muulle taholle.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on 19.2.2013 ilmoittanut aloittavansa tuloksellisuustarkastuksen aiheesta ympäristöterveydenhuolto. Tarkastuksen tavoitteena on arvioida ympäristöterveydenhuollon viranomaistoiminnan organisointia ja työnjakoa sekä valtion keskus- ja aluehallinnon toteuttamaa ohjausta. Tarkastuksen pääkysymyksenä on selvittää, onko ympäristöterveydenhuollon hallinnointi toimivaa.

Laki talous- ja velkaneuvonnasta

Talous- ja velkaneuvonnan yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluvat Kilpailu- ja kuluttajavirastolle. Käytännössä neuvonta hoidetaan pääosin kuntien toimesta aluehallintovirastojen

kanssa tehtyjen sopimusten perusteella. Aluehallintovirastot vastaavat siitä, että talous- ja velkaneuvontaa on riittävästi saatavilla viraston toimialueella ja huolehtivat siitä, että kaikkien kuntien asukkaat kuuluvat jonkin neuvontayksikön piiriin.

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti syyskuussa 2008 OTT Kirsti Rissasen tekemään kokonaisarvion talous- ja velkaneuvonnan toimivuudesta ja kehittämistarpeista. Yhtenä vaihtoehtona selvityksessä tuli olla talous- ja velkaneuvonnan yhdistäminen johonkin olemassa olevaan järjestelmään (ts. valtiollistaminen). Raportin mukaan talous- ja velkaneuvonta on osoittautunut välttämättömäksi yksityishenkilöiden taloudellisen toimintakyvyn palauttamisen ja ylläpitämisen kannalta. Neuvonta on osoittautunut myös erityistä osaamista ja ammattitaitoa vaativaksi asiakkaille henkilökohtaisesti annettavaksi neuvonta- ja avustuspalveluksi. Valtion rahoitus talous- ja velkaneuvonnan järjestämiseen on riittämätön, organisaatio hajanainen eivätkä asukkaat ole tasavertaisessa asemassa talous- ja velkaneuvonnan saatavuuden ja laadun suhteen. Rissanen ehdotti talous- ja velkaneuvonnan siirtämistä oikeusaputoimistoihin omaksi toiminnokseen oikeusavun ja edunvalvonnan rinnalle. Selvitykseen sisältyy myös useita muita toimenpiteitä neuvonnan kehittämiseksi.

Selvityksestä pyydettiin lausunnot keskeisiltä tahoilta. Lausunnoissa suhtauduttiin pääsääntöisesti positiivisesti tehtyihin ehdotuksiin. Siirrosta oikeusministeriön hallinnonalalle käytiin tuolloin myös keskustelua oikeusministeriön virkamiesjohdon kanssa. Siirron todettiin olevan mahdollinen aikaisintaan vuonna 2013.

Talous- ja velkaneuvonnan organisaatio on hajanainen eivätkä kuntien asukkaat ole edes kohtuullisen yhdenvertaisessa asemassa talous- ja velkaneuvonnan saatavuuden suhteen. Neuvonnan haasteena on palveluiden yhdenmukaisuus ja tasalaatuisuus koko maassa sekä neuvojen ammatillisen perus- ja täydennyskoulutuksen kehittäminen. Asiakaskunnassa lisääntyvä moniongelmaisuus ja taloudenhallinnan puutteet edellyttävät työotteiden ja asiakkaan kohtaamisen kehittämistä sekä enenevässä määrin yhteistyötä muiden viranomaisten, kansalaisjärjestöjen ja yksityisen sektorin kanssa. Valtiollistamisella yhtenäistettäisiin talous- ja velkaneuvonnan hajanainen rakenne, asukkaat saisivat yhdenvertaisen aseman palveluiden saatavuuden suhteen ja toimintatavat yhdenmukaistuisivat.

Valtion määräraha talous- ja velkaneuvontaan on riittämätön ja osa kunnista osallistuu talous- ja velkaneuvonnan kustannuksiin. Eduskunta on pitänyt tärkeänä talous- ja velkaneuvonnan saatavuutta sekä jonotusajojen kohtuullisuutta. Eduskunta onkin pääsääntöisesti vuosittain lisännyt talous- ja velkaneuvonnan määrärahoja. Valtion talousarviossa on vuodelle 2013 varattu talous- ja velkaneuvonnan korvauksiin 5 211 000 euroa (eduskunnan lisäys vuodelle 2013 oli 700 000 euroa).

Hallitusohjelmaan on kirjattu: Etsitään tarkoituksenmukainen tapa yhtenäistää talous- ja velkaneuvonnan palveluja. Myös kuluttajapoliittisessa ohjelmassa, josta on tehty valtioneuvoston periaatepäätös vuosille 2012 – 2015 todetaan, että valtiollistetaan talous- ja velkaneuvonta. Tarkoituksenmukaisinta tämä olisi ohjelman mukaan tehdä yhtäaikaaisesti velkajärjestelylain uudistamisen kanssa. Oikeusministeriö on marraskuussa 2012 asettanut työryhmän uudistamaan yksityishenkilön velkajärjestelystä annettua lakia. Työryhmän määräaika päättyi 30.6.2013.

Työ- ja elinkeinoministeriö lähetti helmikuussa 2013 oikeusministeriölle kirjeen, jossa esitetään, että talous- ja velkaneuvonta siirretään oikeusaputoimistojen yhteyteen 1.1.2014 alkaen nykyresurssein. Oikeusministeriö vastasi kirjeeseen ja totesi, ettei siirto ole tällä hetkellä ajankohtainen heidän kannaltaan vaan se sisältyy ministeriön keskipitkän aikavälin suunnitelmiin. Työ- ja elinkeinoministeriö ja oikeusministeriö ovat sopineet, että työ- ja elinkeinoministeriössä

käydään läpi OTT Kirsti Rissasen vuonna 2009 tekemä arviointi ja siinä esitetyt ehdotukset ja pohditaan, ovatko ehdotukset edelleen ajankohtaisia.

Talous- ja velkaneuvonnan siirtämistä OM:n hallinnonalalle oikeusaputoimistojen yhteyteen on esitetty myös osana valtion vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman ydintoimintoanalyysiä.

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta

Kunnan työllistämis- ja aluevelvoitteesta säädetään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012). Lain 11 luvun 1 §:n mukaan vuonna 1950 tai sen jälkeen syntyneelle työttömälle työnhakijalle turvataan mahdollisuus työllistymistä edistävään kuntoutukseen tai työvoimakoulutukseen, jos hänen oikeutensa työttömyyspäivärahaan päättyy enimmäisajan johdosta hänen täytettyään 57 vuotta, mutta ennen kuin hän täyttää 60 vuotta. Jos em. työtöntä työnhakijaa ei voida työllistää avoimille työmarkkinoille eikä hänelle voida järjestää soveltuvaa työvoimakoulutusta tai kuntoutusta, hänen kotikuntansa on työ- ja elinkeinotoimiston osoituksesta järjestettävä hänelle työntekomahdollisuus kahdeksan kuukauden ajaksi (työllistämisvelvoite).

Em. lain 11 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan valtion, kuntien ja yritysten yhteisin talous- ja työllisyyspoliittisin toimin huolehditaan alueellisesti tasapainoisesta työllisyydestä niin, ettei minkään työmarkkina-alueen työttömyys olennaisesti ylitä maan keskimääräistä tasoa. Kunta on velvollinen järjestämään työntekomahdollisuuksia 1 momentissa säädettyssä tarkoituksessa työttömille työnhakijoille (aluevelvoite), kuitenkin vuositasona enintään yhdelle prosentille kunnan työvoimasta.

Kunnalla on oikeus saada palkkatukea työllistämis- ja aluevelvoitteen nojalla työllistämistään henkilöistä.

Työ- ja elinkeinoministeriö on valmistellut muutoksen työllistämisvelvoitetta koskevaan säännökseen. Asiaa koskeva hallituksen esitys (HE 90/2013) on annettu eduskunnalle elokuussa 2013. Työllistämisvelvoitetta koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännöksessä tuodaan nykyistä selkeämmin esille se, että kunnan työllistämisvelvoite on viime sijainen vaihtoehto, jos muita työllistymistä edistäviä palveluja tai palkkatuettua työtä muilla työnantajasektoreilla ei kyetä järjestämään. Kahdeksan kuukauden aika ehdotetaan lyhennettäväksi kuudeksi kuukaudeksi. Ehdotetun säännösmuutoksen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2014.

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, ettei työllistämis- ja aluevelvoitetta voida siirtää minkään muun tahon hoidettavaksi eikä alue- ja työllistämisvelvoitetta voida poistaa lainsäädännöstä.

Laki alueiden kehittämisestä, rakennerahastolaki ja laki eräiden työ- ja elinkeinoministeriön ohjelmien ja hankkeiden hallinnoinnista.

Alueiden kehittämisestä annetun lain mukaan alueiden kehittämisestä vastaavat valtio ja kunnat, ja kuntien puolesta tehtävää hoitaa kussakin maakunnassa maakunnan liitto aluekehitysviranomaisena. Myös rakennerahasto-ohjelmien hallinnointiin liittyviä ns. välittävän toimielimen tehtäviä on annettu maakuntien liitoille.

Suurin osa maakuntien liitoille annetuista tehtävistä liittyy aluekehitysviranomaistehtävään ja niitä on vaikea siirtää esimerkiksi ELY:jen tehtäväksi. Yksittäisten tehtävien vaikutus maakunnan liiton

aluekehittämisviranomaistehtävässä käytettäviin resursseihin on melko pieni. Varsinaisen aluekehitystehtävän siirtäminen valtion alueviranomaiselle on poliittisesti sen tasoinen asia, että se tulee todeta hallitusohjelmassa. Nyt toteutettavassa hallitusohjelmassa ei ole maakunnan liittojen asemaa koskevia mainintoja. Osittain aluekehitysviranomaistehtävä liittyy myös Euroopan unionin rakennerahastoja koskevan lainsäädännön edellyttämään kumppanuusperiaatteeseen. Liitto hoitaa alue- ja paikallistason puolesta kumppanuutta.

Rakennerahastotyöhön liittyvät välittävien toimielimien tehtävät ovat luonteeltaan sellaisia, jotka olisi voitu siirtää ELY:lle tehtäväksi tulevalla rakennerahastokaudella. HALKE on kuitenkin linjannut, että myös maakunnan liitot toimivat tulevalla kaudella välittävinä toimieliminä. Joitain pelkästään teknisiä maksatuksiin liittyvien tehtävien siirtämistä valtiolle on selvitelty. Tästä aiheutuvat resurssien vähennykset liitoissa ovat kuitenkin erittäin pienet, sillä maksatuspäätökset valmisteltaisiin kuitenkin liitossa.

Työ- ja elinkeinoministeriö selvittää vuonna 2014 nykyisen aluekehitysjärjestelmän toimivuuden. Sen perusteella tullaan tekemään tarvittavat tarkennukset maakuntien liittojen tehtäviin.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisen edistämisestä

Laissa maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisestä säädetään maahanmuuttajille suunnatuista kotoutumista edistävästä palveluista ja eri viranomaisten velvoitteista. Kaikilla viranomaisilla on muun muassa velvollisuus antaa maahanmuuttajalle ohjausta ja neuvontaa. Kotoutumista edistäviä palveluja tarjotaan peruspalveluina ja maahanmuuttajan tarvitsemina erityispalveluina. Kunnalle on säädetty yhteensovittamisvastuu kotouttamistoimenpiteistä paikallistasolla.

Palvelujen järjestäminen maahanmuuttajille perustuu yleisesti maahanmuuttajan asemaan kunnan asukkaana ja toteutuu näin kunnan muun palvelujärjestelmän puitteissa. Erityisesti alkuvaiheessa maahanmuuttajien palvelut voivat kunnissa edellyttää lisäresurssia mm. kielitaidon puutteen ja palvelujärjestelmän vierauden johdosta. Tästä aiheutuu kunnalle lisämenoa. Toisaalta maahanmuuttajalla on yhdenvertainen oikeus palveluihin muiden kuntalaisten kanssa.

Ohjauksella ja neuvonnalla tuetaan nopeaa kotoutumista. Lisäksi tämän neuvontavelvoite on kunnalla myös hallintolain nojalla.

Kunnan yhteensovittamisvastuu toteutuu lakisääteisellä kunnan kotouttamisohjelmalla sekä yleensä jossakin poikkihallinnollisessa yhteistyöelimessä. Jos tätä yhteensovittamistyötä ei toteuteta, eri toimijoiden välinen koordinaatio ja tiedonkulku heikkenee eikä tämä pitkällä aikavälillä palvele kuntien toiminnan suunnitelmallisuutta tai tuottavuutta.

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, ettei kotouttamislaissa määriteltyjä tehtäviä voida vähentää. Ministeriö pyrkii kehittämään monimutkaiseksi koettua korvausjärjestelmää, jotta siihen liittyvät tehtävät kevenisivät.